

Partimotion

Motion till riksdagen 2016/17:1737

av **Jonas Sjöstedt m.fl. (V)**

En aktiv industripolitik

1 Innehåll

1	Innehåll	1
2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Svensk industri	3
4	En hållbar mineralpolitik	4
5	En hållbar stålproduktion	7
6	Ett hållbart skogsbruk för en stark skogsindustri	8
7	Export	10
7.1	Exportstöd för små och medelstora företag	12
8	Forskning och utveckling	13
8.1	Omställning	14
8.2	Kapitalförsörjning	15
9	Ett nordiskt perspektiv	16
10	Kompetensförsörjning	16
11	En jämställd industri	17
12	Det sociala skyddsnätet	18
13	Arbetsmiljö	19

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att berörda länsstyrelser bör ges ett förstärkt uppdrag att verka för en allsidig utveckling av gruvsamhällena så att de attraherar både kvinnor och män, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Bergsstaten, som handlägger ärenden som rör prospektering och utvinning av mineral, inte ska kunna bevilja undersökningstillstånd i områden som är klassade som naturreservat, Natura 2000-områden eller världsarvsområden och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Bergsstaten inte, utan synnerliga skäl, ska kunna bevilja undersökningstillstånd, dvs. tillstånd för att prospektera mineral, för att i framtiden eventuellt kunna bryta i kärnområden för renskötsel och att fastighetsägare och innehavare av särskild rätt som berörs av ansökan om undersökningstillstånd, t.ex. berörd sameby, dessutom alltid ska ges rätt att yttra sig över ansökan, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med lagförslag om förbud mot projektering och brytning av olja, kol, naturgas och uran och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rätten att bryta malm i en fyndighet, s.k. bearbetningskoncession, endast ska ges om ekonomisk lönsamhet är möjlig när hela miljökostnaden, inklusive kostnader för efterbehandling, inkluderas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en översyn av transportbidraget bör genomföras för att undersöka kännedomen om stödet, om det går att styra det mot mer miljövänliga transportslag, hur procentsatserna i olika kommuner fungerar och om det ger industrier i norra Sverige likvärdiga möjligheter att konkurrera, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att demokratier ska prioriteras före diktaturer som handelspartner för Sverige samtidigt som tydliga kriterier för mänskliga rättigheter ska tas fram och verksamheten kring Sveriges exportfrämjande bli mer transparent, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör arbeta för att avskaffa gränskontroller gentemot nordiska länder och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Business Swedens verksamhet bör förstärkas och att möjligheten till ökad aktivitet för de regionala exportrådgivarna måste bli bättre över hela landet samtidigt som utbildningen av exportsäljare på universitet och högskolor bör stärkas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att studera möjligheten att skattemässigt gynna företag inom basindustrin som väljer att förlägga förädlingen av råvarorna till Sverige, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att AP-fondernas placeringsregler bör ändras med syfte att möjliggöra strategiska och ekologiskt

- hållbara investeringar, i syfte att stärka Sveriges långsiktiga tillväxtförutsättningar och att fler ska komma i arbete, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en nationell strategi för en klimatneutral basindustri till 2040 där industrins ansvar synliggörs, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
 13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör arbeta för att Nordiska ministerrådet tillsätter ett program för ökat industrisamarbete, forskning och innovation i Norden, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
 14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning med syfte att se över sanktioner för företag som inte kan presentera en plan för jämställda löner, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
 15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda hur ett avskaffande av sjuklöneansvaret för företag med upp till tio anställda ska ske och tillkännager detta för regeringen.
 16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag om hur företag ska finansiera sitt sociala ansvar i samband med utflyttning av produktion och tillkännager detta för regeringen.

3 Svensk industri

Vänsterpartiet förespråkar en aktiv statlig industripolitik som bl.a. ska verka för att svensk industri ska producera samhällsnyttiga varor med riktigt låga utsläpp och exportera dem till världen.

Tillverkningsindustrin i Sverige står i dag för ca 20 procent av BNP och 20 procent av sysselsättningen. Omkring en miljon människor arbetar inom industrin och de industrinära tjänsteföretagen och det som sker inom industrin har en direkt påverkan på välfärdssystemet och resten av samhället.

Den svenska ekonomin har genomgått omvälvande förändringar under de senaste 30 åren. Utvecklingen har framför allt drivits på av globaliseringen i form av ett ökat globalt arbetskraftsutbud från länder som Kina och Indien, ökad världshandel, ökad migration och teknologisk utveckling. Denna utveckling har ökat konkurrenstrycket på den svenska ekonomin i allmänhet och på tillverkningsindustrin i synnerhet.

Inom tillverkningsindustrin har globaliseringen bidragit till att verksamheter med högt förädlingsvärde fått allt större andelar. Inom basindustrin går t.ex. exporten från massa och malm mot mer avancerade pappersprodukter och specialstål. Samtidigt har högteknologiska branscher inom t.ex. kemi, läkemedel och maskinindustri växt i betydelse och vissa branscher, som varvs- och textilindustrin, har i princip försvunnit. Parallellt med denna utveckling har den privata tjänstesektorn vuxit kraftigt och har under de senaste 10 åren svarat för merparten av den svenska ekonomins sammanlagda sysselsättningstillväxt.

En annan trend i det svenska näringslivet är att industriföretagen i allt större utsträckning fokuserar på sin kärnverksamhet. Detta har resulterat i att de har lagt ut stora delar av den tjänsteproduktion som tidigare skedde inom företaget på externa tjänsteföretag. Exempel på sådana tjänster som i allt högre grad har outsourcats är konsulttjänster inom it, forskning och utveckling, juridisk rådgivning,

reklamverksamhet, byggteknik och design. Denna utveckling har inneburit att industrin blivit alltmer integrerad med tjänstesektorn men också att tjänstesektorerna blivit mer beroende av utvecklingen inom industrin.

Industrin befinner sig också i en digitaliseringsprocess där det krävs ett aktivt förändringsarbete för att inte hamna på efterkälken. Hur långt man har kommit i det arbetet varierar dock stort mellan olika delar av industrin. På vissa håll ligger man redan i framkant vad gäller digitalisering och automatisering, på andra håll är det fortfarande långt kvar.

Behovet av en hållbar industri måste tydliggöras. Vänsterpartiet vill se kraftigt ökade investeringar i det som ställer om Sverige. Vi vill se en övergång till förnybar energi och smarta elnät, satsningar på järnvägar, utbyggd cykel- och kollektivtrafik, energireoveringar och nybyggnation av lokaler och klimatsmarta bostäder. Det är satsningar som i hög grad kommer att påverka industrin.

De statliga bolag som verkar inom industrin ska användas aktivt för att bygga Sverige tryggare, mer jämlikt, ekologiskt hållbart, öka konkurrenskraften och inte minst för att jämna ut orättvisa skillnader mellan stad och landsbygd. Staten bör ta ett större ansvar för styrningen av sina bolag och ägardirektiven till flera av de statliga bolagen bör utvecklas.

Vi ser redan i dag att konkurrensen mot svensk industri inte avgränsas till produktion med relativt lågt förädlingsvärde utan även betydligt högre upp i förädlingskedjan. Vi vet också att produktivitetsoökningarna inom olika sektorer och produktionsgrenar inte sker isolerat från varandra utan i ett systematiskt samspel, där såväl fysisk som social infrastruktur spelar en avgörande roll. Strukturomvandlingen liksom klimatförändringarna ställer krav på helhetstänkande och en medveten, strategisk industri- och näringspolitik. Det är ingenting som kan överlämnas till marknaden att sköta.

Den förre statsministern Fredrik Reinfeldt sa på World Economic Forum i Davos 2013 att svensk industri var ”basically gone”. Vänsterpartiet tror inte det, utan ser i stället svensk industris stora betydelse för vårt land. Vi är därför positivt inställda till den nya regeringens nyindustrialiseringsstrategi som presenterades i januari 2016 och dess arbete med att utveckla testbäddar och innovationer.

4 En hållbar mineralpolitik

Gruvindustrin är en strategiskt viktig näring för Sverige. Inte minst i regioner som tidigare drabbats av hög arbetslöshet och utflyttning. En modernisering av det svenska samhället, där vi möter de miljö- och klimatutmaningar vi står inför, måste dock innebära att även gruvnäringen utvecklas i samklang med övriga delar av samhället.

Behovet av att ställa om till ett hållbart samhälle kommer att kräva nya ämnen och material. Sverige har med sin gruvindustri goda chanser att gå före i den utvecklingen, inte minst vad gäller ny teknik för energilagring. Utanför Vittangi har t.ex. en fyndighet med världens mest högkvalitativa grafitmalm hittats – ett ämne som kan spela stor roll för den framtida energilagringen. En ökad batterianvändning kommer att bli nödvändig, inte minst när trafik och transporter behöver ersätta fossila bränslen med hållbara alternativ. För att möjliggöra en kommersiell användning krävs dock fortsatt utveckling. Där kan svensk industriforskning spela en viktig roll. Nya gruvprojekt kan spela en stor

roll för berörda lokalsamhällen, i synnerhet om en sådan fyndighet som den i Vittangi också leder till en tillverkning av batterier i länet. Här skulle en förändring av mineralavgiften i syfte att främja lokal vidareförädling kunna vara avgörande för en större acceptans för brytningen.

Den framtida kompetensförsörjningen måste säkerställas om gruvnäringen och de lokala samhällena ska kunna utvecklas, i synnerhet som gruvindustrin verkar i områden med litet befolkningsunderlag. Gruvföretagen måste i högre grad kunna attrahera både män och kvinnor för att vara livskraftiga. Vänsterpartiet vill se ett integrerat jämställdhetsarbete i allt utvecklingsarbete kring gruv- och mineralindustrin. Berörda länsstyrelser bör ges ett förstärkt uppdrag att verka för en allsidig utveckling av gruvsamhällena så att de attraherar både kvinnor och män. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Genom nya gruvetableringar skapas framtidstro i regioner som tidigare drabbats av hög arbetslöshet och utflyttning. Samtidigt har gruvbrytning stor påverkan på miljö och omgivning. Mot nya exploateringar står många gånger andra intressen som måste tas på allvar. Detta ställer stora krav på att gruvnäringen tar till vara och värnar gemensamma miljöutrymmen, ligger i framkant när det gäller att använda miljövänlig teknik och tar ansvar för det lokala och regionala samhället. Detta innebär också att stora krav måste ställas på tillståndsgivande myndigheter.

Sverige har goda förutsättningar för en framstående gruvforskning. Vi har en högteknologisk industri med hög kompetens. En nedlagd gruva kan ofta få svåra konsekvenser för det omgivande lokalsamhället och innebära en drastisk minskning av arbetstillfällen. Genom att i stället skapa en attraktiv forsknings- eller utbildningsmiljö kan den kompetens och de resurser som redan finns komma till stor nytta, både för lokalsamhälle och industri. Gruvor med avslutad produktion kan t.ex. i stället fungera som anläggningar för både svensk och europeisk forskning, eller som testanläggningar för gruvdrift i extremt klimat. Genom att använda de maskiner och den kompetens som redan finns på plats skulle en nedlagd gruva också kunna bli intressant för utbildning och vidareutbildning. Liknande tankar har t.ex. lyfts gällande Kaunisvaaragruvan utanför Pajala.

Vänsterpartiet menar att den tidigare regeringens antagna mineralstrategi är otillräcklig för att skapa en hållbar mineralbrytning. Den svenska minerallagen är exceptionellt förmånlig för gruv- och prospekteringsbolag men alltför lite hänsyn tas till dem som påverkas av verksamheten. Både de människor och den natur som påverkas av gruvindustrin måste ges en större vikt i processen, där miljöfrågorna behandlas grundligare och i ett tidigare skede än i dag. All verksamhet inom gruv- och mineralindustrin ska, som för annan industri, ske med största möjliga miljöhänsyn. En ökad andel av vinsterna från gruvnäringen ska också återföras till de regioner där de skapats.

Det logiska vore att gruvnäringen prövas enligt miljöbalken, som övrig miljöfarlig verksamhet, utan den särlagstiftning som i dag råder. Detta förutsätter att nuvarande minerallag integreras med miljöbalken. En sådan ordning skulle dessutom minska antalet led i processen vilket sannolikt skulle vara mer samhällsekonomiskt lönsamt. Därför bör inom närtid minerallagstiftningen utredas med ett bredare grepp. De åtgärder som föreslås i Riksrevisionens rapport (RiR 2015:20) är ett viktigt första steg. Vi hänvisar till vår motion med anledning av skr. 2015/16:165 Riksrevisionens rapport om ekonomiska risker för staten i fråga om gruvavfall (motion 2015/16:3402) för ytterligare konkreta förslag.

Redan projektering och provborrning kan medföra negativa effekter på naturvärden och renskötsel. För att värna miljön och skydda unika naturområden bör lagstiftningen skärpas. Bergsstaten, som handlägger ärenden som rör prospektering och utvinning av mineral, ska inte kunna bevilja undersökningstillstånd i områden som är klassade som naturreservat, Natura 2000-områden eller världsarvsområde. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Bergsstaten ska inte heller, utan synnerliga skäl, kunna bevilja undersökningstillstånd, dvs. tillstånd för att prospektera mineral för att i framtiden eventuellt kunna bryta i kärnområden för renskötsel och dessutom ska fastighetsägare och innehavare av särskild rätt som berörs av ansökan om undersökningstillstånd, t.ex. berörd sameby, alltid ges rätt att yttra sig över ansökan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Den svenska gruvnäringen har i en internationell jämförelse låga utsläpp, som dock måste ha fortsatt snabb utsläppsminskning. En ökad gruvbrytning får inte heller minska våra ansträngningar för att skapa ett mer resurssnålt samhälle. För att nå klimatmålen måste de flesta av de globalt sett kända fyndigheterna av fossila bränslen stanna i marken. Regeringen bör därför återkomma med ett lagförslag om förbud mot projektering och brytning av olja, kol, naturgas och uran. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Ett ifrågasättande om gruvprojekt och prospekteringsbolag blir allt vanligare bland lokalbefolkning och miljöengagerade och det är förståeligt med tanke på ett flertal projekt i nutid. Vänsterpartiet menar att ett tidigt involverande av alla berörda är ett krav som måste tillgodoses för att helhetssynen ska bli så bra som möjligt. Även andra näringars synpunkter ska synliggöras och vägas in i helhetsbedömningen. Det är av avgörande betydelse att de som berörs får stärkta möjligheter att påverka och att skydd av unika natur-, turist- eller renbetesområden säkerställs. Vid efterbehandling av nedlagd gruvverksamhet ska finansieringsformer säkerställa att branschen, inte staten och skattebetalarna, står för de ekonomiska kostnaderna.

Gruvbrytning har en mycket stor påverkan på miljö och omgivande samhällen. Därför bör aktiebolagslagen ändras så att det ekonomiska ansvaret alltid tas av moderbolaget. Gruvbolag ska vid en konkurs inte kunna smita från sitt långsiktiga ansvar för de omfattande ingrepp i naturen som gruvor innebär. Rätten att bryta malm i en fyndighet, s.k. bearbetningskoncession, ska endast ges om ekonomisk lönsamhet är möjlig när hela miljökostnaden, inklusive kostnader för efterbehandling, inkluderas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Sverige är ett attraktivt land för mineralprospektörer. I Sverige är dock ersättningen till staten och fastighetsägare mycket liten i internationell jämförelse vid eventuell gruvdrift. Den uppgår till endast 2 promille av det beräknade värdet av de mineral som omfattas av koncessionen (dvs. av staten tilldelad rätt att bedriva verksamhet) och som har brutits. Sveriges gruvnäring har enligt statistik från Världsbanken lägst beskattning av samtliga gruvländer i världen. Den effektiva skattesatsen uppgår enligt statistiken till ca 28 procent. I ytterst få länder understiger skattesatsen 40 procent.

Vänsterpartiet har tillsammans med regeringen kommit överens om att tillsätta en utredning om en ny minerallagstiftning där frågor om regelverk rörande gruvnäringen och frågan om mineralersättningens utformning bör ingå.

5 En hållbar stålproduktion

Svensk stålindustri är världsledande på flera områden och en viktig exportindustri. Det mesta av de tillverkade stålprodukterna säljs till utlandet och den största delen, 60 procent, går till länder inom EU. 2015 exporterade vi handelsfärdigt stål till ett värde av 41 miljarder kronor.

I Sverige finns i dag tre anläggningar där stål framställs ur malm. Vid tio anläggningar utgörs i stället råvaran av skrot och därutöver finns det 15 anläggningar för bearbetning. Stålindustrin bär på en mycket stark värdekedja där alla steg återfinns inom Sveriges gränser. Genom att förädla råvarorna till personbilar, järnvägsmateriel och andra produkter skapas ytterligare arbetstillfällen. Eftersom svensk stålindustri är högt specialiserad kräver behovet av standardkvalitativt stål att vi också importerar stål. Balansen mellan export och import genererar dock ett stort handelsöverskott.

Den europeiska stålindustrin befinner sig under hård press. Företag runt om i Europa har varslat om neddragningar eller nedläggningar och även svenska stålverk har drabbats. En ökad export från i huvudsak Kina till följd av överproduktion har ökat konkurrensen och dumpat priserna. Prispressen drabbar även högförädlade stålprodukter där Sverige traditionellt har haft en stark position på marknaden. Svensk stålindustri kan omöjligen tävla om låga priser med Kina på en global marknad och framtiden för svenskt stål måste trots allt fortsätta att handla om just nischade och högkvalitativa produkter med förhållandevis låga utsläpp. Det är genom kunskap, teknikutveckling och behovsanpassning som svenskt stål kan fortsätta att konkurrera.

Ståltillverkning kräver stora mängder energi. Processerna sker oftast vid mycket höga temperaturer och eftersom produktionen pågår kontinuerligt krävs en stabil tillgång till högvärdig energi. Stålverken är huvudskalet till att Sverige fortfarande är kolberoende. Frågan om energieffektivisering inom stålindustrin är därför särskilt viktig. Även om det ofta visar sig vara ekonomiskt lönsamt att hitta lösningar för energieffektivisering kan vi inte sätta vår tilltro till att företag ska välja att ställa om av rent marknadsekonomiska skäl.

Järn- och stålindustrin är också en av de branscher som släpper ut mest koldioxid och enligt Naturvårdsverket står branschen för runt en fjärdedel av koldioxidutsläppen inom industrin. Trots att branschen har bland de lägsta utsläppen i en global jämförelse är det avgörande att utsläppen från svensk stålindustri minskas för att klara uppsatta miljömål. Det måste dock ske på ett sätt som inte flyttar produktionen utomlands och därmed riskerar att generera större utsläpp än vad som redan sker. I det är tydliga och långsiktiga spelregler för industrin en nyckelfaktor.

För att lyckas ställa om och energieffektivisera stålindustrin i den omfattning som krävs för en långsiktigt hållbar produktion måste forsknings- och utvecklingsarbetet kring den energiintensiva industrin intensifieras. Det finns redan i dag tekniska lösningar för att minska utsläppen betydligt, t.ex. genom att ersätta koks med vätgas men det krävs fortsatt utvecklingsarbete innan tekniken kan användas fullskaligt. Vänsterpartiet ser med intresse på industrins egna försök att minska den fossila användningen där stora aktörer såsom SSAB, LKAB och Vattenfall gått ihop för att driva utvecklingen framåt. Genom en aktiv statlig industriforskning och en långsiktig energipolitik kan förutsättningar skapas för liknande projekt.

Hittills har en elektrifiering av processerna sett ut att vara den potentiellt bästa vägen för att minimera stålproduktionens klimat- och miljöpåverkan. Det är dock en lösning som kräver en hög teknisk utveckling och en långsiktigt trygg elförsörjning till relativt

låga kostnader. Det är viktigt att en ökning av elförbrukningen kommer från hållbara energikällor. Det finns ingen vinst i att ersätta ett utsläpp med ett annat. Tekniska lösningar har potential att minska industrins utsläpp betydligt och bör vara ett av fokusområdena för svensk industriforskning.

Industrin måste själva åläggas ett större ansvar för klimatomställningen. Sverige har goda förutsättningar att vara ledande i en global omställning av stålindustrin. Vi har en samlad stålindustri, tekniskt kunnande och tillgång till en hållbar elproduktion. Det bygger dock på en politisk vilja och en samverkan mellan statliga myndigheter, forskningsinstanser och industrin. Klimatarbetet måste vara långsiktigt och innehålla tydliga målsättningar så att industrin klarar en omställning även i tider av lågkonjunktur eller ökad global konkurrens.

6 Ett hållbart skogsbruk för en stark skogsindustri

Sverige är ett land med rika tillgångar på skog. Så mycket som 23 miljoner hektar, över hälften av landytan, är täckt med skog. Skogen utgör komplexa ekosystem av stor betydelse genom allt ifrån ekosystemtjänster till natur- och kulturvärden och ekonomiska värden. Skogen spelar också en stor roll i klimatomställningen och har potential att ge oss byggstenar för att skapa ett ekologiskt och socialt hållbart samhälle. De stora skogsarealerna ger oss ett specifikt ansvar och Sverige ska vara ledande i utvecklingen av hur vi hållbart brukar våra skogstillgångar.

Skogsnäringen och närliggande branscher är viktiga arbetsgivare och på många orter är skogsindustrin dominerande för sysselsättningen. Liksom gruvindustrin är skogsindustrin platsbunden och spelar därför en särskilt betydande roll ur ett regionalt perspektiv, inte minst för landsbygdens utveckling.

Skogen är en viktig exportkälla. Sverige är världens tredje största exportör av sågade trävaror, massa och papper. Skogsindustrin svarar för cirka 10–12 procent av industrins produktionsvärde, förädlingsvärde, sysselsättning och cirka 12 procent av Sveriges varuexport. Dessutom finns det stor kapacitet att öka vidareförädlingen av industriprodukter och därmed också exportvärdet från skogen. Därtill spelar skogen en allt viktigare roll för turismen, som i sig är en betydande näring med en kraftigt växande ekonomisk omsättning.

De stora skogsarealer som finns i Sverige ger möjlighet till en stark industri utifrån långsiktigt hållbara klimatmål. Tillväxten i de svenska skogarna är större än den avverkning som görs. Det gör det möjligt att på ett hållbart sätt öka produktionen av trävaror och samtidigt behålla en livskraftig skog. Avverkning måste dock ske så att både sociala hänsyn tas och biologisk mångfald bevaras. För att kunna öka produktionen av timmer och biomassa samtidigt som mer skogsmark skyddas för andra ändamål, kan tillväxten ökas på avverkningsytor där trakthyggesbruk används.

Det finns en stor potential i att använda skogen som en viktig faktor i klimatomställningen. Vi behöver dock se till att använda skogen för att binda kol från atmosfären på klokast möjliga sätt. Behovet av att minska det fossila användandet kommer att öka marknaden för t.ex. bioplaster och industriellt byggande i trä. Där spelar den svenska skogen en viktig roll och svensk skogsindustri ska vara ledande i den utvecklingen. För att det ska bli möjligt krävs en stark industriforskning i nära samarbete med industrin.

Bioenergi är ett av Sveriges största energislag och står för ungefär 35 procent av all energi som används. Användningen av bioenergi har ökat stadigt de senaste decennierna, både vad gäller el och värmeproduktion samt inom transportsektorn. För att skapa ett hållbart energisystem som helt baseras på förnybar energi är det dock nödvändigt med en betydande ökning av bioenergi i olika former. Det är ett behov som dessutom kommer att öka i takt med att kärnkraften fasas ut. Ju snabbare vi ställer om till en ökad hållbar produktion av förnybar energi desto snabbare kan kärnkraften avvecklas. Trafik och transporter kommer att behöva bli elektrifierade i en betydligt större utsträckning och ju högre andel, desto mer biogas frigörs för kraftproduktion.

Biomassa är förnybar och eftersom biomassans kol har tagits upp ur atmosfären så tillför inte användningen kol till klimatsystemet vid förbränning. En ökad hållbar produktion av bioenergi tillsammans med en omfattande energieffektivisering skulle öka Sveriges möjligheter att exportera el och bidra till en mer hållbar energianvändning i Europa. Biomassan är en potentiellt mycket lönsam exportindustri, då behovet av den är stort och förädlingen i hög utsträckning kan ske inom landet. Något som i högsta möjliga utsträckning bör ske i glesbygd eller i andra skogsnära regioner.

I dag kommer den största delen, runt 85 procent, av den bioenergi som används i Sverige från skogen. Den hållbara biomassa som kan tas ut utgör dock en begränsad resurs och måste därför hanteras klokt med ett långsiktigt perspektiv i åtanke. Det handlar om att göra noggranna överväganden avseende biomassans potential till återväxt samt hänsyn till biologisk mångfald, men också om hur vi väljer att använda de råvaror vi tar ut från skogen. Det kan t.ex. vara att låta byggindustrin ersätta stål och cement med träprodukter, att styra den petrokemiska industrin mot bioplaster och att använda biokol till växtförbättring. De fordon som är svårast att elektrifiera, t.ex. i sjöfarten och flyget, kommer också att behöva gå över till en ökad andel biobränsle. Många gånger är det dock mer värdefullt att ersätta produkter av fossila material än att låta biomassan gå till energiproduktion. Dessutom kan produkterna i nästa steg användas för energiutvinning om det inte längre är möjligt att återvinna dem. Styrmedlen för biomassan bör i första hand prioritera långsiktigt bundet kol och i andra hand behöver biomassan styras mot områden där det är det enda alternativet till fossila bränslen. Utgångspunkten bör vara att uttaget av biomassa sker på ett biologiskt och ekologiskt bärkraftigt sätt.

För att produktionen av bioenergi ska kunna betraktas som hållbar krävs både hänsyn till biologisk mångfald och klimat samt socioekonomiska effekter för lokalsamhällen och urbefolkning. Det behövs betydligt bättre regelverk för låg miljö- och klimatpåverkan innan vi ökar uttaget av biomassa för att inte klimatmål och stödsystem för biomassa ska pressa fram ohållbar bioenergi. Ett effektivt biobränsleuttag måste ske utan att det ställs i motsättning till övriga miljömål och biologisk mångfald samtidigt som det kombineras med stärkt naturvårdshänsyn. Därför är det positivt att Vänsterpartiet och regeringen har kommit överens i budgeten om att insatser som främjar en omställning till en hållbar biobaserad ekonomi ska prioriteras, bl.a. genom att en agenda för hållbar biobaserad näringslivsutveckling tas fram.

Bostadsbristen i Sverige är akut. 240 kommuner saknar bostäder och fler än 350 000 unga vuxna väntar på ett eget boende. En satsning på industriellt byggande i trä skulle inte bara medföra stora klimatvinster utan också innebära andra fördelar, t.ex. kortare byggtider och fler arbetstillfällen. Genom att arbeta med moduler som enbart monteras på plats kan byggtiden kortas med 50 procent och kostnaderna minska, vilket också bör leda till minskade boendekostnader. Hus med stommar av trä ger mindre utsläpp av

koldioxid under byggprocessen och dessutom är trä en förnybar resurs, till skillnad från t.ex. betong. Genom att förlägga industrierna nära skogen kan man korta transporterna och skapa nya arbetstillfällen i glesbygdsområden.

Skogsnäringen sysselsätter omkring 70 000 människor. Dessutom genererar varje anställd inom skogs- och träindustrin sysselsättning för ytterligare två i branscher som levererar varor eller tjänster till den skogsbaserade industrin. Längre fram i värdekedjan resulterar varje anställd inom skogsbruket i ytterligare 15 andra arbetstillfällen inom trä- och möbelindustrin. Industrin har stor betydelse för regional utveckling och sysselsättning. De goda förutsättningarna för ökad vidareförädling ger stor potential för ytterligare arbetstillfällen.

Återväxten inom skogsindustrin bland unga är inte tillräcklig och det saknas erfaren personal inom yrken som skogsmaskinförare. Stora pensionsavgångar skapar tillsammans med ett minskat intresse för tekniska och naturvetenskapliga utbildningar en överhängande risk för brist på personal inom skogsindustrin. Det pågående generationsskiftet är högaktuellt och måste mötas av politiska åtgärder för att trygga tillförseln av kompetens.

I dag är omkring 90 procent av skogsbrukarna och 62 procent av skogsägarna män. Kvinnor som arbetar inom skogsindustrin slutar ofta efter kort tid. Orsaken är ofta brister i arbetsklimatet och att kvinnors kompetens inte värderas. Industrin måste åläggas ett större ansvar för att åtgärda den bristande jämställdheten. Det är främst en rättvisefråga men också ett sätt för skogsindustrin att öka tillförseln av kompetens och erfarenhet.

Svensk skogsindustri har uppmärksammats för återkommande fall där migrantarbetare har utnyttjats av oseriösa arbetsgivare och lurats att arbeta till mycket usla villkor. Liknande problem återfinns t.ex. både inom hotell- och restaurang, bygg och jordbruk. Både regelverk och kontroller vid arbetskraftsinvandring måste skärpas. Anställningserbjudandet som skickas till Migrationsverket måste bli juridiskt bindande, och kontrollen av att företagen följer lagar och avtal måste skärpas. Kännbara sanktioner bör införas för arbetsgivare och migrantarbetare måste ges rätt att stanna tillståndstiden ut om anställningen avbryts p.g.a. att arbetsgivaren misskött sig. Vänsterpartiet vill också att det införs ett solidariskt betalningsansvar i entreprenörskedjor, så att anställda hos underentreprenörer kan kräva ut rätt lön och staten skatter och socialavgifter. Oseriösa företag som utnyttjar människor till slavliknande villkor har inte i skogen att göra.

Staten ska bedriva ett aktivt förvaltarskap över sina skogsområden. Dagens vinstkrav gör det svårt för ett statligt bolag eller en statlig förvaltare att avstå produktiva skogar till andra intressen. Det statliga ägandet av skogsområden bör samlas i ett bolag med ett hållbart brukande av skogens resurser som främsta mål.

För vidare läsning om Vänsterpartiets skogspolitik, se vår motion Långsiktigt hållbar skogspolitik (2016/17:1991).

7 Export

Sverige är ett exportland och den samlade varu- och tjänsteexportens andel av BNP uppgår i dag till ca 50 procent. Drygt tre fjärdedelar av all export kommer från industrisektorn i form av varor eller tjänster, vilket i pengar motsvarar 1 600 miljarder

kronor. Efter att ha tappat betydande marknadsandelar jämfört med våra viktigaste konkurrentländer i nära två decennier vinner nu svensk export mark igen. Vi har goda förutsättningar att öka både exporten i sig och andelen produkter som ligger högre upp i förädlingskedjan. För att bibehålla svensk konkurrenskraft menar vi dock att det är nödvändigt med ökade insatser för att gynna svensk export, inte minst för små och medelstora företag. Långsiktiga och tydliga regelverk underlättar för företag att våga ta steget till exportmarknaden.

Vår export hänger också ihop med vad vi importerar. För att vi ska kunna exportera produkter behöver vi ofta köpa in varor från utlandet. Det är vanligt att delar och komponenter köps utomlands för att en vara ska kunna produceras i Sverige. Import är också ett sätt för oss att få tag på varor som vi inte kan ta fram själva (t.ex. olja) eller som blir för dyra för oss att producera. Exempelvis bilar, elektronikprodukter och kläder som köps i Sverige importeras från utländska fabriker.

Vi importerar mest från Tyskland och Norge. Den norska importen består till nästan 50 procent av råolja och fisk. En stor del av fisken exporteras sedan vidare från Sverige, främst till den europeiska marknaden.

Sverige är på många sätt unikt med sin lilla hemmamarknad och sina stora internationella exportföretag. Det mesta av Sveriges varuexport (ca 70 procent) går fortfarande till Europa. Det är dock främst på mer långväga marknader som den största tillväxten förväntas ske under de närmaste åren. Asien förmodas stå för nära 40 procent av den ekonomiska tillväxten fram till 2020 men även länder i Afrika väntas expandera ekonomiskt. Ökad internationell konkurrens och demografiska förändringar pekar mot att nya marknader kommer att bli allt viktigare för svensk export.

Sverige fyller i dag en viktig roll i världen genom att exportera en lång rad industriprodukter som är samhällsekonomiskt viktiga och producerade med relativt begränsad miljöpåverkan. Det finns också en stor potential i att öka exporten av hållbara produkter från t.ex. skogsindustrin som kan bidra till en viktig energiomställning i Europa. Den omställning Vänsterpartiet vill se kommer att behöva genomföras på ett sätt som inte leder till utflyttning av produktionen.

En fungerande infrastruktur är en förutsättning för industrin. Vi vill se samhälleliga investeringar i hållbara transportinfrastrukturer som når hela landet. Järnvägsnätet måste rustas upp och fungerande sträckor ska inte läggas ned. Lika stor vikt ska läggas vid behovet av godstransporter som vid persontrafik när man underhåller och planerar för ny järnväg. En väl fungerande sjöfart till och från svenska hamnar är en avgörande förutsättning för svensk industris möjligheter att frakta sina varor hållbart på världsmarknaden. Det finns även starka skäl att ha en stark inhemsk sjöfartsnäring för att kunna utforma de transporter som landets industri efterfrågar. Vägnätet utgör dessutom en viktig infrastruktur för den tunga industrin men framför allt för skogsindustrin, där järnväg i hög grad saknas. En översyn av transportbidraget bör genomföras för att undersöka kännedomen om stödet, om det går att styra det mot mer miljövänliga transportslag, hur väl procentsatserna för olika kommuner fungerar och om det ger industrier i norra Sverige likvärdiga möjligheter att konkurrera. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

För Vänsterpartiet är varken demokrati eller mänskliga rättigheter förhandlingsbara. FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna ska gälla oavsett var, när eller med vilka motiv de kränks eller inskränks. Sveriges exportfrämjande verksamhet i form av rådgivning, exportkrediter och exportgarantier genom organ som Business Sweden,

Exportkreditnämnden och Svensk Exportkredit ska i högre grad kopplas till arbetet med de mänskliga rättigheterna.

I februari 2015 presenterade regeringen en lista på 26 länder som ska prioriteras fram till 2020 i regeringens exportfrämjande arbete. Listan inkluderar en rad auktoritära regimer men saknar flera demokratiska länder som beräknas ha en hög tillväxt under de kommande åren. Vänsterpartiet finner denna prioritering märklig. Demokratier ska prioriteras före diktaturer som handelspartners för Sverige samtidigt som tydliga kriterier för mänskliga rättigheter ska tas fram och verksamheten kring Sveriges exportfrämjande bli mer transparent. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

När politiska beslut fattas uppstår ibland nya gränshinder mellan länder om man inte tänker till i förväg. Sveriges medlemskap i EU har minskat handelshindren inom unionen men många gånger ökat dem gentemot andra länder. I regeringens exportstrategi saknas underlag kring hur regeringen tänker arbeta för att förebygga så att nya gränshinder för handel inte uppstår. Regeringen har ett stort ansvar för de hinder som uppstår men också för att minska dem som redan finns. Många av Sveriges största exportländer är inte prioriterade i exportstrategin då behovet av stöd från statligt håll är mindre för att svenska företag ska kunna verka i landet. Det innebär dock inte att de gränshinder som finns inte har stor effekt på exporten och på den svenska ekonomin. Det tydligaste exemplet den senaste tiden är effekten för handel och export p.g.a. gränskontrollerna gentemot Danmark. Dessa gränskontroller är framför allt en del av det signalsystem som regeringen beslutat använda sig av i syfte att minska antalet asylsökande till Sverige. Det har också allvarliga och uppenbara konsekvenser när det gäller etnisk profilering. Därutöver har gränskontrollerna också konsekvenser när det gäller handel och export. Näringslivsorganisationen Sydsvenska Industri- och Handelskammaren räknar med att gränskontrollerna innebär förluster på 1,5 miljarder kronor bara i Öresundsregionen jämfört med 2015. Regeringen bör arbeta för att avskaffa gränskontroller gentemot nordiska länder. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7.1 Exportstöd för små och medelstora företag

De stora företagen dominerar fortfarande i Sverige, vilket gör landet sårbart. De små och mellanstora företagen står för en tredjedel av all export men de exporterar i stor utsträckning till nära och traditionella marknader. För små och medelstora företag som vill växa är exportmarknaden många gånger svåråtkomlig. Lite drygt ett av fyra av de svenska små och medelstora företagen är vad Tillväxtverket kallar för ”internationella”. Av dem är det bara 3 procent som har sin huvudsakliga marknad utanför Europa. Företagen saknar ofta de verktyg som behövs för att ta sig ut på mässor i utlandet, till enskilda företag och länder. Här kan staten fylla en viktig uppgift och gör även så till viss del.

Vi menar att stora ansträngningar måste göras för att öka exporten från små och medelstora företag. För att åstadkomma detta måste statens och näringslivets samarbete på exportområdet förbättras. Business Swedens verksamhet bör förstärkas och möjligheten till ökad aktivitet för de regionala exportrådgivarna måste bli bättre över hela landet samtidigt som utbildningen av exportsäljare på universitet och högskolor bör stärkas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Forskning och utveckling

Svensk forskning och utveckling är på ytan stark men vi är mycket beroende av en handfull globala företags FoU (forskning och utveckling). Det skapar en sårbarhet som t.ex. skulle visa sig om företagen väljer att flytta mer av sin forskning utomlands. Ett annat bekymmer är att vi i förhållande till andra länder sakta tappar marknadsandelar på exportmarknaden och att de stora svenska globala företagen huvudsakligen ökar antalet anställda utanför Sveriges gränser.

Sverige behöver ställa om till innovationsdriven tillväxt. Det andra gör billigare och ibland bättre måste vi möta med högre kunskapsinnehåll, resurseffektivare produktion samt en produktion av varor och tjänster som utgår från våra samhällsutmaningar. Omställningen av ekonomin måste ske i ett nytt ekonomiskt landskap, där klimatutmaningen och den växande befolkningen både utgör utmaningar och möjligheter. Forskning och utveckling måste ske i nära relation med industrin. Sådana satsningar bör prioriteras från statligt håll.

I en värld där tillgången på råvaror blir allt knappare och miljöutmaningarna allt större blir innovationer och produkter med högre förädlingsvärde, återvinning och lägre resursförbrukning allt viktigare. Samverkan mellan företag (enskilda och i kluster), universitet, forskningsinstitut och myndigheter är av yttersta vikt för att få en verksamhet som inte bara styrs av kortsiktiga vinstmotiv. Det arbetet kommer att behöva intensifieras och fördjupas, samtidigt som industrin måste tillämpa mer innovationsfrämjande och kretsloppsanpassade arbetssätt.

Vänsterpartiet vill stärka industriforskningsinstitutens verksamhet med fokus på miljöteknik och innovation. Vi vill också stärka deras verksamhet vad gäller demonstrationsanläggningar och testbäddar. Vidareförädling av råvaror från skogs- och gruvindustrin har stor utvecklingspotential inom flera områden och ska vara prioriterat för industriforskningen. Bland annat kan produkter baserade på skogsråvara ersätta oljebaserade produkter och byggandet i trä kan öka betydligt jämfört med i dag. En ökad förädlingsgrad inom industrin här i Sverige kan både ge fler arbetstillfällen och öka exportvärdet. Vi vill också se en satsning på teknikutveckling för att minska utsläppen inom industrin med särskilt fokus på järn- och stålproduktionen samt ökat fokus på energieffektivisering och lagring av energi. Forskning för en mer jämställd industri ska också prioriteras – både vad gäller rekrytering och arbetsvillkor för dem som redan är inne i branschen.

Sedan en tid driver Vinnova, tillsammans med Energimyndigheten och Formas, särskilda Strategiska innovationsområden. Vi föreslår att de Strategiska innovationsområdena ska inriktas mot följande tre övergripande samhällsutmaningar: i) klimatutmaningen (miljö och energi), ii) den växande åldrande befolkningen (hälsa och sjukvård) och iii) globaliseringen (konkurrenskraftig produktion, råvarutillgång). Delprojekt inom ramen för det sistnämnda området bör utgöras av samverkansprogram för gruvnäringen, mjukvaruindustrin och turismnäringen.

En ökad förädlingsgrad inom industrin i Sverige skulle både möjliggöra fler arbetstillfällen och öka värdet av exportprodukterna. Det vore därför positivt med en högre förädlingsgrad av produkter i landet. Regeringen bör därför tillsätta en utredning med uppdrag att studera möjligheten att skattemässigt gynna företag inom basindustrin som väljer att förlägga förädlingen av råvarorna i Sverige. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Flera europeiska länder har samlat sitt ägande i statliga investeringsfonder för att möta konkurrensen från de framväxande ekonomierna och för att skydda den inhemska industrin. I Sverige möts sådana förslag med argument om att politisk inblandning stör marknadsmekanismerna. I en globaliserad värld kan inte staten förhålla sig passiv och stillasittande se på hur andra länders statligt kontrollerade bolag agerar på världsmarknaden. Sverige saknar emellertid en långsiktig strategi för det statliga riskkapitalet och för hur AP-fondernas kapital ska användas.

I dag styrs AP-fondernas placeringar av kortsiktiga avkastningsmål. Dessa bör ändras så att AP-fonderna kan användas för strategiska investeringar som stärker Sveriges tillväxtförutsättningar på lång sikt och så att placeringarna är socialt och ekologiskt hållbara. Fonderna bör också ha som mål att fler ska komma i arbete samtidigt som pensionskapitalet stärks. För Vänsterpartiet är det självklart att fonderna genom sitt ägande inte ska bidra till nedläggning av lönsamma företag och utarmning av svensk industri. Våra pensionspengar ska inte bidra till att oseriösa, spekulativa företag lägger ned eller flyttar ut lönsam och välskött produktion ur landet. AP-fondernas placeringsregler bör ändras med syfte att möjliggöra strategiska och ekologiskt hållbara investeringar, i syfte att stärka Sveriges långsiktiga tillväxtförutsättningar och att fler ska komma i arbete. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Det statliga ägandet behöver utökas och utvecklas för att vi demokratiskt ska kunna styra samhällsutvecklingen. Det finns flera områden som är intressanta för att bilda nya statliga företag eller öka det statliga ägandet, t.ex. för att säkra att nödvändiga investeringar kommer till stånd. Vi vill som exempel utreda en statlig grön investeringsbank. Infrastruktur, bostadsbyggande och energiområdet är andra områden där det kan vara intressant att se över om vi genom ett ökat gemensamt ägande kan utveckla och driva på utvecklingen. Staten ska vara en aktiv ägare till sina bolag, som t.ex. Vattenfall, LKAB och Sveaskog, och genom ägardirektiv säkerställa att bolagen används för att stödja teknikutveckling, driva på miljö- och klimatarbetet och skapa sysselsättning. Ägardirektiven till flera av de statliga bolagen behöver utvecklas men regeringen måste också ta ansvar för att de direktiv och riktlinjer som redan finns följs. Regeringens val att sälja Vattenfalls tyska brunkolsverksamhet visar vilka ödesdigra konsekvenser ett passivt förhållningssätt till de statliga bolagen kan medföra. För vidare läsning om Vänsterpartiets politik kring styrningen av statliga bolag, se vår motion Styrningen av statliga bolag (2016/17:1199).

Under de senaste decennierna har trenden bland svenska företag varit att flytta produktion från Sverige till låglöneländer. Sedan i mars i år pågår ett forskningsprojekt på Tekniska Högskolan vid Jönköping University som visar att den trenden verkar vara i avtagande. Mycket pekar i stället på att 2016 blir det första år då tillverkande företag i Sverige flyttar tillbaka mer av produktionen än vad de flyttar ut. Projektet syftar också till att ta fram ett beslutsstöd för de företag som överväger att flytta hem produktionen från låglöneländer. Vänsterpartiet ser med intresse på vidare forskning på området.

8.1 Omställning

Klimatförändringarna som följer av utsläppen av koldioxid m.m. är vår tids största utmaning. Omställningen är helt nödvändig och den måste tas på allvar här och nu – klimatet kan inte vänta. I det är basindustrin en viktig nyckel. Ungefär en tredjedel av energin i Sverige används för produktion inom industrin. Det är främst ett fåtal energiintensiva branscher som står för den större andelen av industrins

energianvändning – bl.a. massa- och papperstillverkning, järn- och stålindustri samt kemisk industri. Vänsterpartiet vill att Sverige ska vara världsledande i flera av de viktigaste omställningsprocesserna. Vi verkar för att den tekniska kunskap världen behöver för sin utveckling så långt som möjligt ska kunna användas fritt.

Vi vill se en satsning på utbyggnaden av förnybara energikällor.

Klimatomställningen måste omfatta även den tunga industrin men omställningen behöver genomföras på ett sätt som inte leder till utflyttning av produktionen. Omställningen måste också ske så att smutsig energi inte ersätts med annan smutsig energi. För att omställningen ska kunna genomföras så att exporten av hållbara produkter växer, kan staten initialt behöva ta en del av kostnaderna eller bidra med ekonomiska stimulanser och forskning för att gynna omställningen.

För många privata aktörer är investeringar i miljö- och energiteknik alltför kapitalkrävande och riskabelt. Därtill är det privata riskkapitalet inriktat på snabb avkastning, vilket ofta inte är möjligt inom miljötekniken där tidshorisonten är lång. På senare tid har också det privata riskkapitalet flytt miljötekniksektorn i Sverige. Det finns således behov av marknadskompletterande finansiering från staten i detta segment.

Subventionering av miljöskadlig verksamhet måste upphöra eller i speciella fall fasas ut. Det gäller exempelvis skattebefrielse eller nedsättning av koldioxidskatten och andra skatter för bl.a. torv och gruvindustri. Näringar som är viktiga för att säkra en levande landsbygd och nationell och ekologiskt hållbar produktion ska kompenseras för de kostnader detta medför genom att i första hand ges stöd till omställning till förnybar energi.

Sverige saknar en tydlig nationell strategi för att göra basindustrin klimatneutral. Det räcker inte att enbart minska utsläppen från basindustrin. Det övergripande och långsiktiga målet måste vara att skapa en klimatneutral industri för att undvika att temperaturhöjningarna skenar. Vänsterpartiet vill öka ambitionen vad gäller målet om nollutsläpp av fossila växthusgaser i Sverige och att det ska vara uppnått till senast 2040. Då krävs betydligt större resurser till bl.a. forskning och demonstrationsanläggningar. Regeringen bör därför återkomma med en nationell strategi för en klimatneutral basindustri till 2040 där industrins ansvar synliggörs. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8.2 Kapitalförsörjning

För ett dynamiskt näringsliv är en väl fungerande kapitalförsörjning av avgörande betydelse. I Sverige finns det såväl privata som offentliga aktörer inom kapitalförsörjningen. Generellt sett råder det ingen brist på utvecklingskapital, utan det som framför allt saknas är mer av samordning och renodling av de statliga myndigheternas och bolagens verksamheter. I dag finns en rad olika statliga aktörer på området, med överlappande mandat, vilket försvårar för företagen att veta vem de ska vända sig till. Vänsterpartiet och regeringen har därför kommit överens om inrättandet av ett nationellt utvecklingsbolag, Saminvest AB, som ska bedriva finansieringsverksamhet med inriktning mot innovativa företag med hög tillväxtpotential genom marknadskompletterande indirekta investeringar.

På landsbygden kan kapitalförsörjningen vara problematisk, inte minst för många mindre företag. Där fyller de lokala sparbankerna en viktig funktion. Deras förankring i lokalsamhället innebär att de har goda kunskaper om det samhälle, de företag och de människor som finns och verkar där. Vi vill stärka de lokala sparbankernas möjligheter

att konkurrera med storbankerna och bidra till utvecklingen av det lokala näringslivet. Därför behövs lag- och regeländringar och även stöd till uppstart av nya sparbanker. Därutöver behöver sparbankerna ges bättre möjligheter att stärka sin kapitalbas.

9 Ett nordiskt perspektiv

Industrin i de olika nordiska länderna har många likheter men likaså en del olikheter. Ett ökat samarbete kan gynna hela den nordiska marknaden såväl som Sverige. Vi är positiva till en ökad nordisk samverkan där man tittar på synergieffekter och hur man kan dra nytta av specialisering mellan de nordiska länderna.

Norge och Danmark är två av Sveriges viktigaste handelspartners vad gäller export och import av varor. Sverige handlar t.ex. mer med Norge än med de s.k. BRIC-länderna tillsammans. Länderna på den nordiska marknaden är i hög grad beroende av varandra och utgör viktiga komponenter på samma spelplan.

De nordiska ländernas industrikompetens kompletterar varandra många gånger snarare än att konkurrera med varandra genom smart specialisering. Den norska industrin har en stark koppling till oljeutvinningen i Nordsjön medan den svenska industrin har varit framgångsrik inom bl.a. automation. Det är också relativt korta transporter sinsemellan vilket gör att det för många industrier är närmare att importera och exportera med grannlandet än till en annan del av Sverige. Därför är en förbättrad infrastruktur över de nordiska gränserna viktig, särskilt järnväg och bredband. Det gör att de nordiska länderna i en globaliserad värld snarare tjänar på samarbete och specialisering inom industrin än konkurrens. Därför bör regeringen arbeta för att Nordiska ministerrådet tillsätter ett program för ökat industrisamarbete, forskning och innovation i Norden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

10 Kompetensförsörjning

Nya samhällsutmaningar kräver att industrin är beredd att ompröva gamla metoder. En omställning kommer att kräva en ökad produktion inom vissa delar av industrin och en utfasning eller anpassning av andra. Nya behov, effektivisering och mer avancerade tillverkningsprocesser kommer i sin tur ställa krav på en ökad kompetensförsörjning.

En av de största utmaningarna för industrin idag är bristen på arbetskraft med lämpliga kvalifikationer. Att det finns ett tillförlitligt tillflöde av kompetens och tillgång till relevant utbildning på olika nivåer är centralt för industrins möjlighet att utvecklas i Sverige. Vi vill se investeringar inom t.ex. infrastruktur, bostadsbyggande och energitillförsel för att ställa om Sverige. Nya behov av gröna jobb kommer att uppstå och ny kompetens kommer att efterfrågas.

I och med den sedan länge pågående strukturomvandlingen samt i och med den nödvändiga klimatomställningen där behoven ökar av mer avancerad produktion, krävs alltmer omfattande och mer kvalificerade utbildningar. Utbildningskraven inom industrin har redan över tid höjts till att bli allt längre. De framtida personal- och kompetensbehoven för industrin är stora och det kommer antagligen att vara nödvändigt att öka andelen unga med gymnasieutbildning som väljer industrin, men också att locka äldre att vidareutbilda eller omskola sig. Ett flexibelt utbildningssystem där människor

har möjlighet att byta bana eller gå vidare är därför en viktig tillgång för svensk industri. Högskolor och universitet bör få ett tydligare uppdrag att erbjuda olika anpassningsbara typer av utbildningslösningar, exempelvis distansutbildningar.

Många nyanlända har både utbildning och erfarenhet som är efterfrågad på den svenska arbetsmarknaden. Det är kompetens och färdigheter som bör tas till vara bättre än i dag och som kan vara en stor tillgång för industrin. Redan nu genomförs viktiga åtgärder för att underlätta etablering på arbetsmarknaden. Vänsterpartiet och regeringen har under tidigare budgetförhandlingar bl.a. kommit överens om ett snabbspår in på arbetsmarknaden för nyanlända. Det ska också bli lättare att verifiera utländska meriter och kortare kompletteringsutbildningar ska kunna erbjudas för att ge samma kompetens som en svensk högskoleutbildning motsvarar.

Det ska finnas en tydlig koppling mellan de behov som finns på arbetsmarknaden samt gymnasieprogram och universitetsutbildningar. För att klara av de krav som ställs inom industrin krävs en god grundutbildning med både teori, yrkesteori och praktik. Vänsterpartiet vill göra en stor satsning för att unga inom hantverksyrken ska få anställningar som lärlingar. Vi föreslår en ny sorts anställning, s.k. övergångsjobb, vilka är subventionerade anställningar med kollektivavtalsenliga löner som ger långtidsarbetslösa unga praktisk yrkeserfarenhet och möjligheter att komma ut på arbetsmarknaden.

Yrkeshögskolan kan också spela en viktig roll för att människor oavsett bakgrund ska ges möjlighet att arbeta inom industrin. En yrkesinriktad, specificerad utbildning kan både leda till en bättre matchning på arbetsmarknaden för den arbetssökande och tillgodose behovet av arbetskraft inom vissa specifika industriproduktionsdelar. Tillsammans med en fungerande validering av utländska meriter kan YH-utbildningar också vara ett sätt för nyanlända att ta sig in på arbetsmarknaden. Därför är det glädjande att Vänsterpartiet i tidigare budgetförhandlingar har kommit överens med regeringen om en särskild satsning på YH-utbildningar fr.o.m. i år.

Kompetensförsörjningen till industrin måste tryggas även på landsbygden. En levande industri på landsbygden förutsätter ett fungerande samhällsliv för människor som bor och arbetar där. Tillgången till handel och en god samhällsservice inom rimliga avstånd är en nyckel. Regeringen bör tillsätta en personalförsörjningskommission med uppdrag att föreslå åtgärder och insatser för att klara personalförsörjningen inom välfärdsverksamheterna i hela landet. Kommissionen bör även se över möjligheten att erbjuda avskrivning av delar av studielånet till personer som efter avslutade studier påbörjar arbete inom bristyrken i områden där det råder stora rekryteringsproblem. Se även vår motion En levande landsbygd (2016/17:2474).

11 En jämställd industri

I dag är 75 procent av dem som arbetar och 79 procent av cheferna inom industrin män. Det ger effekter på såväl attityder och normer som möjligheterna till vidareutbildning, föräldraledighet, arbetsmiljö, hälsa och lön. Kvinnor inom industrin får t.ex. i högre grad monotona och enformiga arbetsuppgifter med mindre möjlighet till kompetensutveckling än sina manliga kollegor.

Industrin måste arbeta aktivt för en mer jämställd arbetsmarknad. För att svensk industri ska bli detsamma som jämställd industri krävs ett systematiskt och

grundläggande arbete med tydliga mål. Det kan t.ex. handla om att använda sig av årliga lönekartläggningar, kvotering och regelbundna översyner av kompetensutveckling och lönesystem. De forskningsresultat som finns ska tas till vara och konkretiseras. Arbetet med en jämställd rekrytering måste genomsyra alla nivåer av verksamheten. Det duger inte att företaget har bra siffror på pappret, men att könsuppdelningen trots det följer den traditionella delningen när det kommer till t.ex. administration kontra produktion.

För att ett långsiktigt och framåtsyftande förändringsarbete ska komma till stånd krävs både politisk vilja och att frågan prioriteras från företagshåll. Arbetet måste genomsyra hela industrin och hålla även för omorganiseringar och perioder av lågkonjunktur. Kraven på en mer jämställd industri måste genomsyra hela varukedjan och även gälla entreprenörer och underleverantörer.

I Frankrike kan företag med minst 50 anställda tvingas böta 1 procent av sin lönebudget om de inte kan presentera en plan för hur lönerna ska bli jämställda. Sverige bör införa en liknande lagstiftning, där företag tvingas ta frågan om lika lön för lika arbete på allvar. Regeringen bör därför tillsätta en utredning med syfte att se över sanktioner för företag som inte kan presentera en plan för jämställda löner. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

12 Det sociala skyddsnätet

Det är inte genom lägre löner och sämre villkor det skapas nya jobb i Sverige, utan genom innovationer och nytänkande som omsätts i nya produkter eller tjänster. Sverige varken kan eller ska konkurrera med lönedumpning utan med kompetens och teknikutveckling. Det sociala skyddsnätet är en del av vår gemensamma välfärd och ska gälla alla, oavsett om man är tillsvidareanställd, om man arbetar på timme eller är egenföretagare.

För mindre företag kan sjuklöneansvaret ofta vara betungande. Även om mindre företag som kollektiv har en lägre sjukfrånvaro än genomsnittet kan sjuklönekostnader ge upphov till stora problem i de enskilda företagen, exempelvis i form av avbrott i verksamheten. Vi vill därför att mindre företag med upp till 10 anställda helt ska slippa betala 14 dagars sjuklön. För företag med 11–15 anställda ska en avtrappning ske. Genom förslaget avlastas företagen ekonomiskt samtidigt som utestängningseffekter på arbetsmarknaden minskar. Regeringen bör därför utreda hur ett avskaffande av sjuklöneansvaret för företag med upp till 10 anställda ska ske. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Personer som driver eget företag med godkänd F-skatt ska ha samma rätt till socialförsäkringssystem som anställda. Den koppling som i dag finns mellan nettointäkten i ett företag och utbetald socialförsäkringsersättning har hittills inte fungerat bra. Det är viktigt att få en lösning där människor som driver eget företag inte får en sämre försäkring än anställda.

Det är ofta lättare för den som har ett arbete att starta eget än för den som är arbetslös. Därför ska den som får tjänstledigt för att starta eget kunna få stöd för start av näringsverksamhet under förutsättning att arbetsgivaren anställer en arbetslös som vikarie. Vänsterpartiet har också kommit överens med regeringen om ett Växa-stöd för enskilda näringsidkare som innebär sänkta arbetsgivaravgifter för den första anställda.

I dag är det billigare att lägga ned eller förflytta verksamhet i Sverige än i många andra europeiska länder. Det ökar risken för att transnationella företag i högre grad väljer att flytta verksamhet från just Sverige. Företag som väljer att lägga ned eller flytta sin produktion utomlands för att maximera sin vinst bör tvingas att ta ett större socialt ansvar för att kompensera för omlokaliseringen. Många gånger drabbar en sådan nedläggning både individer och lokalsamhällen hårt. Regeringen bör därför återkomma med förslag om hur företag ska finansiera sitt sociala ansvar i samband med utflyttning av produktion och tillkännager detta för regeringen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

13 Arbetsmiljö

Det förebyggande arbetets betydelse för att minska ohälsan kan inte nog överskattas. Ett mänskligare arbetsliv med bättre arbetsmiljö är nödvändigt för att minimera risken för skador och sjukdom. Trots att Sverige lyckats förhållandevis bra med arbetsmiljöarbetet finns det fortfarande stora problem. Arbetsmiljön inom industrin kan många gånger vara påfrestande och förenad med risk för både ohälsa och olyckor. Många arbetsplatsolyckor och tillbud inom industrin beror på bristande materialhantering eller ofrivillig kontakt med maskiner eller maskindelar. Antalet dödsolyckor är högre inom jordbruk och skogsbruk än i industrin. Risken för olyckor ökar också i och med att flera entreprenörer arbetar på samma ställe.

Många industriyrken innebär skiftarbeten och arbetsbelastningen kan vara mycket ojämn under ett arbetspass. Oavsett om arbetet sker i kontrollrum, maskinhallar eller i skogen ska arbetsmiljön vara god och eventuella risker minimeras. Alla medarbetare ska få regelbunden utbildning om såväl de verktyg och maskiner de hanterar som om de risker och säkerhetsrutiner som finns. Maskiner och arbetsutrustning ska uppfylla alla nödvändiga hälso- och säkerhetskrav och monotona och tunga arbetsuppgifter ska varvas med andra typer av sysslor. Många gånger används ensamarbete för att effektivisera produktionen och maximera lönsamheten. Att människor arbetar ensamma är starkt förenat med ökade risker och bör i möjligaste mån undvikas. Att nödvändig säkerhetsutrustning finns tillgänglig och används är också en förutsättning för en god arbetsmiljö. Också den psykiska arbetsmiljön är avgörande för att kunna må bra på jobbet. Faktorer som inflytande, delaktighet och utvecklingsmöjligheter påverkar den psykiska arbetsmiljön starkt.

Svensk industri ska vara öppen för alla och aktivt arbeta förebyggande mot diskriminering. Det ska vara en nolltolerans mot såväl sexuella trakasserier, våld och hot som mot diskriminering eller annan kränkande behandling. Ingen ska behandlas illa på jobbet oavsett kön, könsidentitet eller uttryck, etnicitet, religion, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. För att komma till rätta med diskriminering och dålig behandling krävs ett systematiskt, effektivt och långsiktigt arbete. Aktiva åtgärder för att systematiskt upptäcka och undanröja diskriminerande faktorer är därför avgörande för att nå målet om en industri präglad av delaktighet och likaberättigande.

Alla arbetsgivare ska jobba med ett systematiskt och inkluderande arbetsmiljöarbete i nära samarbete med de lokala skyddsombuden. Vänsterpartiet vill se en förändring i arbetsmiljölagen så att regionala skyddsombud får rätt att verka på företag med

kollektivavtal även om det tillfälligtvis inte finns någon medlem i den kollektivavtalsbärande arbetstagarorganisationen vid företaget.

Arbetsgivarnas ansvar för arbetsanpassning och rehabilitering behöver också skärpas. Lagstiftningens uttalade skyldigheter för arbetsgivaren att anpassa arbetsplats och arbetsuppgifter behöver kopplas till kännbara ekonomiska sanktionsavgifter. Sådana lagstiftade sanktionsavgifter kan med fördel kombineras med reglering i kollektivavtal. Det skulle öka arbetstagarorganisationernas möjligheter att driva fall där arbetsgivare inte fullföljt sina skyldigheter samtidigt som avtalen möjliggör en bättre anpassning av reglerna.

Vänsterpartiet är också positivt till fler försök med kortad normalarbetstid med bibehållen lön inom industrin. Försök visar att kortare arbetstid leder till ökad produktivitet, mindre sjukskrivning och färre arbetsplatsolyckor. Det kan därför finnas goda ekonomiska incitament för industrin att korta arbetstiden. De statligt ägda företagen bör gå före och vara ledande för en bättre arbetsmiljö, färre arbetsplatsolyckor och inflytande på arbetsplatsen.

För vidare läsning om Vänsterpartiets arbetsmiljöpolitik, se vår motion En arbetsmiljö för ett mänskligare arbetsliv (motion 2015/16:34).

Jonas Sjöstedt (V)

Jens Holm (V)

Karin Rågsjö (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Maj Karlsson (V)

Linda Snecker (V)

Birger Lahti (V)